
Юрій ДАРМОПУК, здобувач
Науковий керівник: **к.геог.н., доц. Новицька С.Р.**

ПЛАН УПРАВЛІННЯ РІЧКОВОГО БАСЕЙНУ ДНІСТРА: АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ

За умовами живлення басейн Дністра можна поділити на три частини: *Карпатську, Волино-Подільську та Нижню південну.*

Карпатська гірська ділянка басейну являє собою, в основному, верхню правобережну частину водозбору з сильно розвинутою гідрографічною мережею і є основною областю формування стоку Дністра. На Карпатській території басейну Дністра середні багаторічні значення модуля річного стоку є найвищими (4,70-5,33 л/с×км²), а біля самого витoku річки цей показник досягає 10,0 л/с×км² [1].

На Подільській частині басейну модуль стоку неухильно зменшується від 4,70 до 1,77 л/с×км². Нижче гідрологічного поста Кам'янка, русло річки є транзитним, річна кількість опадів тут сягає всього лише 350-400 мм. Невеликі притоки в цій частині водозбору не справляють помітного впливу на водний режим Дністра. Значення модуля стоку на нижній території басейна складає 1,1-0,2 л/с×км² [1].

Таким чином, основна область формування стоку Дністра – верхня частина (20,4 тис. км², 28% всієї водозбірної площі), водотоки якої характеризуються паводковим режимом впродовж усього року. Верхня частина басейну формує близько 2/3 річного стоку Дністра [1].

У басейні Дністра кількість опадів впродовж року розподіляється нерівномірно: взимку випадає 10-20% річної норми, влітку – найбільше, 35-45%, навесні та восени – по 20-25%. За винятком верхів'я річки, сніговий покрив у регіоні нестійкий. У Карпатах він тримається впродовж 100-140 днів, у

середній частині басейну – 60-100 днів, а в нижній – лише 20-60 днів.

Льодовий режим нестабільний: льодостав зазвичай нетривалий і слабкий, часто чергується з розкриттям річки. Це спричиняє утворення льодових заторів, які нерідко мають значні розміри та супроводжуються різким підняттям рівня води – іноді понад 4 метри [1].

Такий гідрологічний режим впливає на сезонний розподіл стоку: у літньо-осінній період припадає приблизно 60% річного об'єму стоку, весняне танення снігу забезпечує близько 25%, а зимовий стік, що переважно формується за рахунок ґрунтового живлення, становить орієнтовно 15% [4].

Дністер також вирізняється паводковим характером – щорічно спостерігається до п'яти паводків, під час яких рівень води може підніматися на 3-4 метри або й більше. Ще одна особливість річки – значний обсяг наносів, які вона транспортує. Це зумовлено, насамперед, гірським живленням, а також людською діяльністю, зокрема вирубуванням лісу [4].

За показником каламутності середній багаторічний стік завислих наносів змінюється у річкових водах басейну Дністра в межах від 500 г/м³ на гірських річках до 100-200 г/м³ на нижній ділянці р. Дністер. Каламутність річкових вод змінюється залежно від зміни водності річок. Середній багаторічний стік наносів у районі м. Заліщики становить 2,7 млн. т, каламутність 390 г/м³. Значно більший стік наносів зафіксований у Могилів-Подільському – 5 млн. т, каламутність 560 г/м³ [1, с. 86].

В басейні розташовані водозабори, які забезпечують водою населення, об'єкти соціальної інфраструктури та підприємства, зокрема, трьох обласних центрів (Одеса, Тернопіль, Івано-Франківськ). Найбільший з них – Одеський водозабір в нижній частині річкового басейну, розташований у с. Біляївка. Фактичний забір води становить 350-400 тис. м³/добу, що дозволяє забезпечити водою не тільки промислові, господарські об'єкти та мільйонне населення Одеси, а й населені пункти в

радіусі 50 км – Чорноморськ, Южне та інші. В басейні Дністра розташовано 408 водозаборів, що здійснюють забір води об'ємом більше 20 м³ на добу. З них водозаборів підземних вод – 66, поверхневих – 342 (рис. 1).

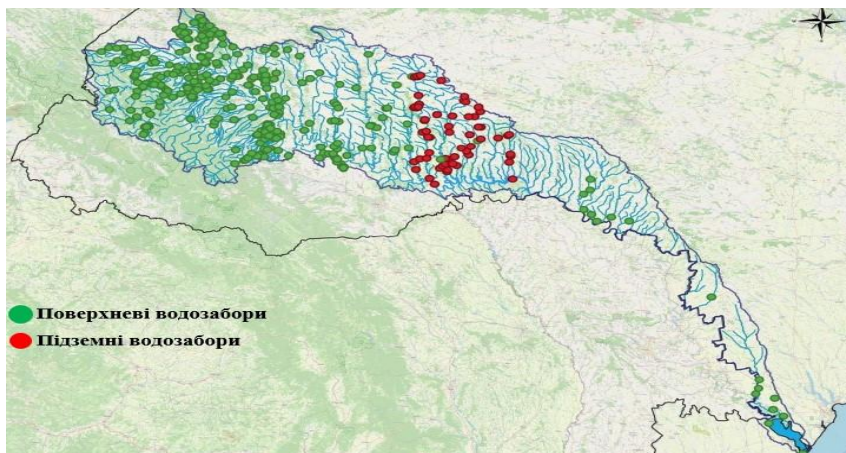

Рис.1. Водозабори басейну р. Дністер [4]

Басейн Дністра є одним з найменш зарегульованих серед усіх річкових басейнів в Україні. Найбільшим водосховищем на Дністрі є Дністровське, побудоване у 80-х роках минулого століття, з греблею, розташованої на відстані 677,7 км від гирла. Водосховище має повний обсяг 3 км³, а корисний об'єм – 2 км³, і призначене для річного регулювання стоку. Довжина водосховища при нормальному підпорному рівні становить 194 км, площа дзеркала – 142 км², максимальна і середня глибина – 54 і 21 м відповідно. Середня багаторічна витрата води в створі греблі – 274 м³/с, а гідровузол розрахований на пропуск витрати 13 260 м³/с [4].

На відстані 20 км нижче греблі Дністровської ГЕС розташоване буферне водосховище Дністровської ГЕС-2 з максимальною амплітудою рівня води 15 м. Загальний об'єм

водосховища 31 млн. м³, корисний об'єм 23,4 млн. м³, площа водного дзеркала 5,91 км², середня глибина 9 м., ширина – 524 м, довжина 20 км [4].

Дністровський лиман – це затоплена частина долини Дністра, яка утворилася внаслідок трансгресії Чорного моря. За своєю суттю лиман є мілководним озером подовженої форми, орієнтованим з північного заходу на південний схід. Його довжина становить близько 40 км, ширина змінюється від 12 км на півночі до 4 км у вузькій середній частині і 9 км у південній, морській зоні. Загальна площа водної поверхні лиману – 406 км². Східний і західний береги є досить стрімкими й обривистими, заввишки приблизно 10 метрів, тоді як північний берег низинний і сильно заболочений [1, с. 69].

Література:

1. Гідрохімічний режим та якість поверхневих вод басейну Дністра на території України / В.К. Хільчевський, О.М. Гончар, М.Р. Забокрицька та ін., за ред. В.К. Хільчевського та В.А. Сташука. Київ: Ніка-Центр, 2013. С. 30-60.

2. Кузик І., Чеболда І., Новицька С. Роль структури водокористування в управлінні басейну річки Дністер. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2025. №2. (59) С. 140-148. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.25.2.15>

3. Настанова з управління басейнами малих річок – приток Дністра: метод. посіб. За ред. В. Мельничука, Г. Проців. Львів: Сполом, 2019. 166 с.

4. План управління річковим басейном Дністра (2025-2030). С. Афанасьєв, К. Мудра, Н. Осадча, Е. Осійський та ін. За ред. О. Ярошевича. 2021. 232 с. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/Dnipro-1.zip>